

Försvar mot desinformation i Baltikum

*Hur går det att beskriva de baltiska staternas försvar mot desinformation i relation till
inneslutning och mediefrihet?*

Abstract

This study aims to first of all investigate the different strategies the Baltic states have employed in order to protect themselves from russian disinformation channeled through digital media. Second, it aims to apply the theory of containment strategy on the empirical cases in order to determine if this theory is a relevant way of depicting modern defence against disinformation. After describing the background of russian disinformation in the Baltic states, the study moves on to extract a model of analysis from the original and modern versions of containment theory. This is later used to probe the three countries and therein recognize the measures taken on a national level. In the analysis section, these measures are categorized as follows: measures to bolster internal resilience, measures taken to improve the media landscape, and lastly, measures taken to isolate/penalize channels of desinformation. With the help of these categories, the study juxtaposes containment strategy with democratic principles, and introduces a model to illustrate this. The study concludes by describing the countries strategies and highlights the differences in the measures taken in the Baltics. It also concludes that containment strategy is a theory of yesterday that can, with some additions, help us describe the defence against disinformation of today.

Nyckelord: desinformation, psykologiskt försvar, Baltikum, inneslutning, demokrati

Antal ord: 8356

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Historisk bakgrund	1
1.2	Desinformation, då och nu.....	1
1.3	Fallet Baltikum.....	3
1.4	Frågeställning och syfte.....	4
1.5	Avgränsningar	5
1.6	Disposition	5
2	Teori	7
2.1	Kennans inneslutningsteori.....	7
2.2	Modern inneslutning.....	8
2.3	Analysmodell	9
2.4	Inneslutning och demokratiska principer	9
3	Metod	11
3.1	Metodologiska aspekter	11
3.2	Val av material och källkritik	12
3.3	Val av fall	12
3.4	Definitioner av begrepp.....	13
4	Empiri	14
4.1	Estland.....	14
4.1.1	Förutsättningar och utgångsläge.....	14
4.1.2	Åtgärder i medielandskapet.....	15
4.1.3	Satsingar för minoriteten och mediekunnighet	15
4.2	Lettland.....	16
4.2.1	Förutsättningar och utgångsläge.....	16
4.2.2	Påföljder i medielandskapet	16
4.2.3	Stärkt psykologiskt försvar	17
4.3	Litauen	17
4.3.1	Förutsättningar och utgångsläge.....	17
4.3.2	Skärpt medielagstifning	18
4.3.3	Påföljder i medielandskapet	18

4.4	Nedstängningen av Sputnik News	19
4.5	Initiativ på EU- och NGO-nivå.....	19
5	Analys.....	20
5.1	Observationer utifrån analysmodellen.....	20
5.2	Beskriva genom att kategorisera	21
5.3	Inneslutning och demokratiska principer	22
5.3.1	Modellens styrkor och svagheter.....	23
6	Diskussion och slutsats	24
6.1	Skillnader i strategierna	24
6.2	Inneslutning, en ny gammal metod för att möta ett ny gammalt problem	24
6.3	Den demokratiska kontexten	25
6.4	Vidare forskning.....	25
7	Referenser	27

1 Inledning

1.1 Historisk bakgrund

Redan innan Sovjetunionens upplösning har relationen mellan baltländerna och dess östra granne varit en ambivalent sådan. Som underkuvade tsarrysland innan första världskriget formades de självständiga staterna för första gången 1918, som följd av krigsslut och Rysslands interna problem. Det visade sig däremot inte vara en långvarig självständighet. Med alltjämt skiftande ockupationer av Nazityskland och Sovjet kländes Baltikum mellan stormakterna under andra världskriget, för att vid dess slut återigen inlemmas i den sistnämnda. Som de första länderna att driva på för självständighet under sent 1980-tal gjorde man snabba ryck i unionens slutskede för att skapa en egen författning och självständigheten var 1991 ett faktum efter några politiskt turbulenta år.

Historiska fiendtligheter och medföljande diplomatiska svårigheter har under följande årtionden ständigt krockat med strävan mot en god grannsamja. Trots att länderna, som många andra östeuropeiska grannar, länge drogs mellan den polariserande mittlinjen genom NATO och EU på den ena sidan samt Ryssland och de östliga gemenskaperna på den andra blev vägvalet under 2000-talet västerut. Ländernas inträde i EU och NATO 2004 kan ses som avgörande för ett västorienterat Baltikum med försvarsallians som bästa försäkring mot framtida militära hot från öst. Stater behöver däremot försvara sig mot andra hot än de militära, i synnerhet när information anammats som ett modernt vapen inom hybridkrigsföring. Denna studie kommer fokusera på försvar mot just ett sådant hybridhot: desinformation.

1.2 Desinformation, då och nu

Strävan efter att förvirra och så villfarelser hos en motståndare är en uråldrig strategi, nämnd redan av Sun-Tzu för 2500 år sedan (Tzu, 1994, kap 5). Tillvägagångssätten har varit många och det mest igenkännbara kan tänkas vara användandet av propaganda, med start under första halvan av 1900-talet. Under

kalla kriget skapades särskilda enheter inom rysk underrättelsetjänst för vad som benämndes *maskirovka*, informationsanvändning med målet att maskera, dölja och beblanda det riktiga med det oriktiga (Bittman, 1985, s.49-50). Metoden var en vidareutveckling av de under 20-talet aktiva underrättelseorgan som aktivt arbetade med *desinformatsija*, som sedan länge varit ett välsvarvat verktyg för den ryska staten. Detta har fått som följd att fenomenet under lång tid förknippats med ryska företeelser (Bittman, 1985 s.49-50, The Washington Post 2016). Detta trots att såväl USA och andra stater använt sig av liknande medel under stora delar av 1900-talet (The Washington Post 2016). Desinformation har som begrepp nyligen fått den praktiska definitionen som helt eller delvis felaktig information som systematiskt och medvetet sprids i syfte att bedra, förvirra och undergräva. Detta åtskiljer *desinformation* från *misinformation*, det sistnämnda definieras som omedvetet felaktig information (Europaparlamentet 2015).

Ryssland har länge blivit förknippat med användning av hård makt, d.v.s. utrikespolitiskt inflytande genom ekonomiska och militära påtryckningar. Trots detta har det observerats i nutid att Rysslands arsenal och användning av mjuk makt ökar, som i motsats till hård makt definieras som användning av gemensamma värden och förmågan att attrahera snarare än att tvinga (Pallin & Oxenstierna, 2017, Nye 2004). Den ryska moderna användningen av mjuk makt baseras på ett antal komponenter, bland annat tankesmedjor med koppling till ryska staten samt TV-kanaler, radio och internetbaserade informationskanaler med liknande kopplingar (Pallin & Oxenstierna, 2017, Moore 2019a, s.11). Under de senaste 10 åren har man särskilt uppmärksammat statliga nyhetsbyråer och dess mediekanaler, bl.a. RT (Russia Today), Sputnik News och exempelvis TV-kanalen RTR Rossiya (även kallat RTR Planeta) och dess systerkanaler, som spelades en nyckelroll i expansionen av ett nytt utåtriktat ryskt medienätverk (Moore 2019a, s.11). Dessa mediebyråer har ständigt pekats ut som kanaler genom vilka desinformation sprids (Moore 2019a, s.11, Pomerantsev & Weiss 2014, s.14).

Strategin bakom desinformationen är ofta svår att utröna, delvis för att det i många fall inte finns något särskilt mål med desinformation och delvis för att desinformationen förekommer i olika former och narrativ beroende på aktuell region. Med en sådan skiftande och icke-linjär form blir den inte bara svår att studera, utan även möjlig att stöttas av aktörer från alla fält av det politiska spektrat (Pomerantsev & Weiss 2014, s.6, 14). Under oroligheterna, och senare konflikten, i Ukraina under 2014 gavs flera exempel på hur Ryssland med hjälp av desinformationskampanjer skapar grogrund för interna konflikter i särskilt ryskspråkiga områden. Tilltänkta femtekolonnare, d.v.s delar av en stats invånare som kan tänkas stötta en utländsk invasion och annektering, i detta fallet de etniska ryska minoriteterna i Ukraina, formas för att sedan kunna ursäktas och underlätta ryska militära ageranden på Ukrainskt territorium (Moore 2019b, s.5).

1.3 Fallet Baltikum

Ukrainakonflikten gav Rysslands västliga grannar incitament att se över sina egna situationer och kan liknas vid en väckarklocka på både nationellt plan samt för EU och NATO. Desinformation och påverkanskampanjer var dock vid denna tid inget nytt för baltländerna, i närminnet fanns nämligen den omfattande desinformations- och cyberattacken på Estlands myndigheter 2007. Anledningen var en flytt av en sovjetisk krigsminnesstaty (Pomerantsev & Weiss 2014, s.24). Händelsen ackompanjerades av att ryska TV-kanaler, som åtnjuter en hög tittarandel bland den ryska diasporan i Baltikum, gjorde omfattande och partisk rapportering av protester och flytten (Pomerantsev & Weiss 2014, s.24, CCDCOE 2008). Informationen visade sig senare vara snedvinklad, ändå varade våldsamma protester i två dagar, i Tallin avled en person och ett hundratal skadades (BBC 2007). Händelserna åtföljdes av omfattande cyberangrepp på de estniska myndigheterna, vilket resulterade i nedstängda myndighetssidor och internsystem (CCDCOE 2008).

Förutom att de ryska medierna delar med sig av nyheter och information ur den ryska regeringens perspektiv finns det regionala narrativ man applicerar på utländska och lokala nyheter, även så i de baltiska länderna (Moore 2019, s.10). Studier har gjorts av dessa narrativ för att kunna utröna de kommunikativa strategier man använder sig av i de olika regionerna. I Baltikum beskrivs ofta narrativet som ett "undergrävande" sådant, exempelvis att de baltiska länderna är misslyckade stater, de ryska minoriteterna utsätts för diskriminering och attacker av förtryckande myndigheter samt att de baltiska länderna för en fascistisk politik. Detta narrativ rimmar på det vis EU, NATO och västländer ofta målas upp (Moore 2019, s.10). Utstickande i Baltikum är det stora fokus på historierevisionism, med vilken man genom ryska kanaler försöker sälja konceptet att de baltiska länderna befriades av Sovjetunionen under andra världskriget, och att tidigare nazistiska element blossar upp igen efter unionens kollaps (Moore 2019, s10). Det går även att observera ett riktat fokus mot de ryska minoriteterna i Baltikum, vilket orsakat rädslor för fall av femtekolonnare i ett framtida gråzonsläge (Moore 2019, s10).

Sedan eskaleringen från gråzonsläge och hybridkrig till väpnad konflikt i Ukraina 2014 har Estland, Lettland och Litauen gjort satsningar för att utveckla det psykologiska försvaret, d.v.s försvaret mot hybridhot, och på så sätt bättre kunna gardera sig mot desinformationskampanjer och andra hybridhot. Öppnandet av NATO:s strategiska kommunikationscentrum (NATO StratCom) 2013 i Riga och skapandet av EU:s East StratCom Task Force (ESCTF) 2015 är exempel på detta. (Bjola & Pamment 2016, East StratCom 2015)

1.4 Frågeställning och syfte

Skyddet mot desinformation och andra hybridhot har alltså på många områden anammats på EU-nivå. Inte minst gäller detta de nystartade EU-organen med riktade kampanjer mot desinformation i de östliga medlemsländerna. Trots detta åligger det staterna själva att vidta specifika åtgärder. I denna studie kommer fokus ligga på de nationella strategierna, och de åtgärder man i Estland, Lettland och Litauen vidtagit för att skydda sig mot desinformation. Rekommendationer, artiklar och rapporter är mycket försiktiga med att påstå vad för åtgärder som egentligen är bäst lämpade på kort och lång sikt, vilket initialt öppnar upp för en rad olika åtgärder för länderna att tillämpa. Det är därför på sin plats att man med ett beskrivande syfte analyserar det baltiska området för att observera åtgärder, uttröna strategier och potentiella skillnader staterna emellan.

Med bakgrund av att de baltiska länderna inte bara har relativt stora ryskspråkiga minoriteter, utan även en pressfrihet i världstoppen och på detta viset en särskild akilleshäla mot illvilliga aktörer i medieutrymmet utmärker sig dessa länder (RSF 2020, Struberga 2017, s.52). Som ett gränsområde mellan inte bara NATO och Ryssland utan även EU och densamme blir området därför högintressant att titta närmre på om man vill studera hur liberala demokratier skyddar sig mot desinformation i en modern och digital kontext. En tidigare teori om skydd mot kommunistisk spridning, *inneslutning* (eng=containment strategy) av George F. Kennan, har på senare tid förnyats för att beskriva även modernt skydd mot desinformation, vilket även öppnar upp för teoretiska ramverk att använda.

Denna studie har även som syfte att bidra till den moderna tillämpningen av denna inneslutningsteori genom att beskriva de baltiska åtgärderna mot desinformation med dess hjälp. Parallellt appliceras teorin i en demokratisk kontext och problematiseras däri. Studien har därför ett tveeggat syfte bestående av en teoriutvecklande och en beskrivande komponent. Dessa har sammanställts i en frågeställning: *Hur går det att beskriva de baltiska staternas försvar mot desinformation i relation till inneslutning och mediefrihet?* För att underlätta kan denna kombinerade frågeställning delas upp som följande:

- Hur kan man, med hjälp av inneslutningsteorin, beskriva de baltiska ländernas strategier för att skydda sig mot desinformation?
- Är inneslutningsstrategin relevant för att beskriva nutida försvar mot desinformation och hur förhåller det sig mot demokratiska principer?

1.5 Avgränsningar

Försvar mot desinformation tar form på flera olika nivåer av samhället. Åtgärder går att observera i allt från civilsamhälle, som kan knyta ihop ett samhälle och på detta viset göra det motståndskraftigt, till internationell nivå där man, som redan förklarat, exempelvis på EU-nivå, gör ett omfattande arbete för att motverka desinformation och dess effekter. Detta gör att en fullkomligt uttömmande studie av alla de åtgärder och strategier man på alla nivåer använder sig av i de tre länderna inte går att täcka i en kandidatuppsats. Studien kommer därför att koncentrera sig framförallt på de åtgärder och aktiviteter vidtagna av den estländska, lettiska och litauiska staten samt dess myndigheter. Genom denna avgränsning kan studien delvis ge en överblick av hur respektive land agerat och även illustrera detta metodologiskt.

Av samma anledning som en avgränsning har gjorts till statliga åtgärder kommer denna studie även ha en tidsram inom vilken den fokuserar. Denna tidsram kommer att sträcka sig mellan 2010-2020, med särskilt fokus på perioden mellan 2014 och 2020. Förutom den uppenbara anledning som är att uppsatsens omfång ej kan vara för stort, innebär avgränsningen också att fokus kommer ligga på den tidsperiod efter händelserna i Ukraina 2014 och de efterföljande konflikterna i området. I den empiriska redogörelsen görs i enstaka fall historiska nedslag utanför denna avgränsning för att ge kontext.

Det skall också betonas att denna studie inte ämnar att i någon mån mäta kvaliteten och/eller effektiviteten i staternas respektive åtgärder mot desinformation. Eventuella resonemang om svårigheter/fördelar med åtgärder och strategier skall alltså inte misstas för detta. Snarare kan denna studie tänkas användas som ett underlag för vidare studier om kvalitet och effektivitet.

1.6 Disposition

Studien kommer först och främst utgå från Kennans inneslutningsteori, med ursprung i mitten av 1900-talet, och en modern version av denna för att utvinna ett antal indikatorer på åtgärder mot desinformation. Dessa indikatorer kristalliseras till frågor som kommer utgöra studiens analysmodell. Med hjälp av dessa närmar sig studien Estland, Lettland och Litauen för att undersöka förekomsten av åtgärder inom inneslutningsstrategi. Detta sammanfattas sedan i analysavsnittet och diskussionen, i vilket studien kommer beskriva de baltiska ländernas försvar mot desinformation genom att dela upp åtgärderna i kategorier.

Inneslutningsteorin ur vilken studien lånar sin analysmodell kommer även att ställas i en demokratisk kontext. Med hjälp av exempel i de baltiska länderna landar studien i en modell i form av en inneslutningsskala, ett teoriutvecklande

moment, i vilken inneslutningsstrategins förhållande till demokratiska principer, såsom mediefrihet, illustreras. Studien tar slutligen mark i resonemang kring inneslutning i modern demokratisk kontext. Dessa landar i att inneslutningsstrategin är ett äldre koncept med nya komponenter som fungerar för att beskriva modernt skydd mot desinformation, och att den introducerade modellen kan fungera som ett verktyg i det syftet.

2 Teori

I följande avsnitt kommer studien presentera sitt teoretiska underlag. Detta underlag består av den ursprungliga inneslutningsteorin från kalla kriget, introducerad av Kennan, och en modern tolkning av denna i digital kontext, introducerad av Bjola & Pamment. Ur dessa kommer studien sedan bygga en analysmodell, bestående av ett antal indikatorer och frågor som sedan kommer användas som underlag för undersökningen av empirin. Inneslutning i sin helhet kommer även här att problematiseras i demokratisk kontext.

2.1 Kennans inneslutningsteori

Under det tidiga kalla kriget oroades staterna i västvärlden över den snabba fortplantningen av sovjetisk kommunism, och kanske var denna oro särskilt stark i USA. Frågan om hur man bäst stoppade expansionen av den sovjetiska ideologin fick både militära, diplomatiska och strategiska svar. Ett av de mest tongivande svaren kom från dåvarande diplomaten och senare historikern George F. Kennan. I ett numera känt telegram från Moskva till USA menade Kennan att det bästa sättet inte var militärt, som var för kostsamt, eller fullständig censur, som i en demokrati var omöjligt. Istället skulle influenserna begränsas inom samhället och inneslutas: *containment strategy*. Ett år senare följde Kennan upp telegrammet med en artikel, under pseudonymen "X" (Kennan, 1946, X, 1947, s.566-582).

Artikeln, telegrammet och efterföljande debatt fick ett ordentligt genomslag, och anses som en viktig faktor till den amerikanska doktrinen gentemot Sovjet under kalla kriget. Strategins beståndsdelar kan sammanfattas som: att arbeta med interna problem i det amerikanska samhället för att undvika att dessa blir bränsle till propaganda, att utbilda den amerikanska befolkningen om situationen i och kring Sovjet så att befintlig propaganda inte lika lätt biter, samt ett ständigt mötande av influenserna där de uppkommer, d.v.s. att konkurrera med det som i kommunismen är lockande för omvärlden att ta del av, och ge ett bättre alternativ (Kennan, 1946). Kennan belyser även inneslutningsstrategin i demokratisk kontext, vilket kanske är det mest centrala. I hans text läggs vikt vid att hålla sig till demokratiska och liberala tillvägagångssätt i arbetet med att skydda samhället från dessa influenser. På detta viset gör man inte avkall på dyrbara demokratiska traditioner till förmån för inneslutningsstrategi, och risken för att "...(vi) blir som de vilka vi bekämpar" minimeras (Kennan, 1946).

2.2 Modern inneslutning

Trots att Kennans inneslutningsstrategi behandlade expansion av kommunism i stort, och inte bara sovjetisk propaganda, finns det fog för att se modernt psykologiskt försvar mot desinformation som ett fall av inneslutningstrategi, med vissa teoriutvecklande moment. Sådana går att finna i artikeln *Digital Containment: Revisiting containment strategy in the digital age*, skriven av Corneliu Bjola och James Pamment 2016. Författarna bygger i studien vidare på idén om inneslutning i modern tappning och i en digital tidsålder. (Bjola & Pamment 2016) Man lyfter framförallt fram förslag på hur inneslutning i digital kontext av desinformation bör utformas, dessa beskrivs kortfattat här nedan.

För att se till att desinformationskanaler verkar på samma premisser som resten av aktörerna på marknaden behöver man ökad juridisk granskning av särskilt intressanta mediekkanaler, samt se till att dessa följer nationell och internationell lagstiftning gällande t.ex objektivitet och etiska riktlinjer (Bjola & Pamment 2016, s. 138-139).

En annan rekommenderad åtgärd är så kallad "frame breaking", som har två avgörande komponenter. Den första: för att hindra spridning av desinformation lokalt och dess förankring i lokala problem såsom splittring mellan etniska grupper och minoriteter behöver man se till att man arbetar för att minska dessa problem från första början. Det andra: att man isolerar de element i samhället som möjliggör desinformationens fortplantning i samhället, såsom enskilda journalister, populära konton på sociala medier som agerar relä åt desinformationskanaler och liknande (Bjola & Pamment 2016, s. 138-139).

För att möta desinformation där den uppkommer och på så sätt inte låta den dyka upp utan motstånd behövs initiativ för att flagga för och avslöja osanning när och där den uppkommer, möta den med motbevis (eng:disproof) som oskadliggör falska påståenden eller grundlösa sådana. Författarna menar att man genom att låta osanningar sippra igenom samhället utan att systematiskt möta dessa skapar grogrund för större problem i framtiden (Bjola & Pamment 2016, s. 138-139).

Både Kennan och Bjola & Pamment nämner mediakunnighet, det vill säga utbildning om media och förmågan att tänka kritiskt samt förmåga att navigera bland olika mediekkanaler, som ett stärkande medel för psykologiskt försvar. Liknande resonemang finns gällande riktade insatser för ökad mediekunnighet (media literacy) både bland minoriteter och befolkning, och hur det får en sammansvetsande effekt i samhället och på så vis ökar motståndskraften mot desinformation (Struberga 2017, s. 57). De ovan nämnda åtgärderna samt de av Kennan rekommenderade inneslutningsåtgärder kommer utgöra de åtgärder som skall undersökas i de tre länderna.

2.3 Analysmodell

Av Kennans och Bjola & Pammets exempel på åtgärder kan man sammanställa ett brett nät av olika åtgärder som man kan leta efter i de olika länderna. I empiriavsnittet kommer följande frågor att besvaras genom att redogöra huruvida åtgärderna förekommer eller inte.

Åtgärder hos minoriteter: Förekommer det särskilda satsningar på minoriteter i syftet att underlätta eller främja integrering av dessa?

Åtgärder för mediekunnighet: Förekommer det särskilda satsningar på mediekunnighet i länderna med syfte att förbättra invånarnas källkritiska tänkande och navigeringsmöjlighet i medielandskapet?

Åtgärder för avslöja och möta desinformation: Förekommer det statliga satsningar för att flagga för desinformation och möta denna med sanningsenlig information?

Åtgärder i medielandskapet: Har man vidtagit åtgärder för att konkurrera med desinformationkanaler i medielandskapet? Har man erbjudit alternativ media?

Åtgärder för ökad granskning: Förekommer det några åtgärder för att öka granskning av desinformationskanaler?

Åtgärder för isolering av desinformationskanaler: Har man i länderna vidtagit åtgärder för att isolera och eller begränsa de kanaler genom vilka desinformation sprids?

2.4 Inneslutning och demokratiska principer

En annan gemensam nämnare mellan Kennan och Bjola & Pamment är att de betonar vikten av att åtgärder mot oönskade influenser, i Kennans fall, och desinformation, i Bjola & Pammets fall, måste ske inom ramen för demokratiska traditioner och principer. Dessa principer innefattar bland annat fri åsiktsbildning, jämlika åsikter samt en fri press och därmed en media som kan agera fritt utan att bli reglerad av staten (Held 2008, s.85, Urbinati 2014, s.23). Press och media får på detta viset en symbolisk och ibland avgörande plats i vad man anser vara en demokrati. I denna kontext råder en debatt om hur mycket reglering och åtgärder i medielandskapet egentligen är lämpligt för att motverka desinformation (Struberga 2017 s.53, Bjola & Pamment 2016, s.138, Mchangama & Fiss, 2019). Inte minst blir detta aktuellt i moderna liberala demokratier. Freedom House, som varje år genomför en världsomspännande mätning av mediefrihet, Freedom of the Media, listar i sin metodologi ett antal premisser på vilka varje land utvärderas ifrån. Ett för denna studien relevant exempel är: ifall myndigheterna försöker med politiska motiv utöva kontroll av utbudet av media genom att stänga frekvenser, kanaler eller andra medium för information. I detta inkluderas även innehållet i media och i

vilken grad denna får distribueras (Freedom House 2020). Åtgärder som i någon mån förändrar, skär av eller rubbar dessa principer kan därför problematiseras i en demokratisk kontext.

3 Metod

3.1 Metodologiska aspekter

För att besvara frågeställningen *“Hur går det att beskriva de baltiska staternas försvar mot desinformation i relation till inneslutning och mediefrihet”* ämnar denna studie att analysera Estland, Lettland och Litauen med fokus på hur ländernas respektive åtgärder mot desinformation tagit form. Studien tar formen av en beskrivande fallstudie, med hänsyn till de få analysenheterna (staterna) samt frågeställningens ambition med att beskriva ett tillstånd, snarare än ett orsakssamband eller process (Teorell & Svensson, 2007, s. 98-99).

Studien är en intensiv sådan, med målet att få en djupare förståelse. Studien har utformat sitt teoretiska ramverk i samband med insamlingen av material, vilket innebär att en abduktiv ansats används i analysen. Följden av detta är att både teori och metod samverkar för att göra analysen av materialet och därmed uppfylla studiens beskrivande syfte (Teorell & Svensson 2007, s.51).

Studien kommer att använda sig av en kvalitativ analys av källmaterialet för att observera hur de baltiska staterna har gått tillväga för att motverka desinformation. Det teoretiska ramverket och analysmodellen beskriver de indikatorer av inneslutning studien letar efter i varje land, enligt teorierna av Kennan och Bjola & Pamment (Bjola & Pamment 2016, s. 138-139, X 1987, s.867). På detta vis närmar man sig det empiriska materialet på ett systematiskt och jämnt sätt i de tre staterna och stärker på så vis undersökningens validitet (Teorell & Svensson, s.24, 57, 100).

Observationerna gjorda i de tre staterna kommer sedan att sammanställas, först utifrån analysmodellen och sedan utifrån en kategorisering av de förekommande åtgärderna. Detta sker för att den slutliga kategoriseringen underlättar förståelsen för respektive lands strategi och fungerar som en sammanfattning, likt exemplifierat av Teorell & Svensson gällande klassifikation i beskrivande syfte (2007, s.24-26).

Som typiskt för kvalitativa studier kommer inte studiens generaliserbarhet att vara i fokus, utan snarare kommer studiens kvalitativa beskrivande syfte att optimeras. Detta ämnar studien uppfylla genom ett brett teoretiskt ramverk som lånar komponenter från både kalla kriget och modernare tillämpningar. Det teoretiska ramverket kommer i analysen att diskuteras och ett nytt inslag i form av

en modell kommer att introduceras, detta innebär både teoriprövning och teoriutvecklande vilket ofta går hand i hand (Teorell & Svensson 2007, s.52).

3.2 Val av material och källkritik

Studien har ett brett och blandat källmaterial. Samtliga källor är utvalda med hänsyn till de fyra källkritiska kriterierna: äkthet, tendens, oberoende och närhet i tid, i synnerhet de första tre (Teorell & Svensson, 2007, s.105-106). I insamlingsprocessen har vikt lagts vid att hitta källor som härstammar från myndigheterna själva i så stor mån som möjligt, exempelvis statliga nyhetsorgan och myndighetsdokument. I synnerhet då åtgärder går att hitta i lagförändringar och dylikt. Inledningsvis kommer den empiriska redogörelsen börja med att varje land presenteras utifrån deras specifika situation gällande rysktalande minoritet och dess historia, integrering av denna minoritet samt hur medielandskapet i landet ser ut. Dessa grundläggande siffror har alla hämtats från officiell statistik, folkräkningar och utredningar.

I undersökningen använder studien sig av en kvalitativ analys där nyhetsartiklar, vetenskapliga artiklar, myndighetsdokument, lagtext och rapporter analyserats. Insamling av detta material har i de flesta fall startat i genomsökning av överlappande nyhetsrapportering om myndighetsbeslut, för att senare följa upp detta i myndigheternas egna rapporter, pressmeddelanden eller lagtext då det handlar om ändring av lagar. I vissa fall har nyheter och myndighetssidor behövts översättas med hjälp av digitala hjälpmedel. Eftersom det endast är det sakliga innehållet, och inte begrepp eller ord, som har varit det aktuella, är risken för påverkad validitet mycket liten.

3.3 Val av fall

Eftersom studiens syfte är en beskrivning av de baltiska staternas strategier mot desinformation har valet av fall varit självklart. Alla tre fallen är valda, delvis för att kunna täcka hela Baltikum, samt även för att samtliga bidrar empiriskt för att få en så bred och omfattande beskrivning som möjligt. Detta gäller även med hänsyn till det teoretiska ramverket, inom vilket alla tre länder går att analysera. Ländernas olikheter, exempelvis storleken på rysk minoritet och geografiska läge underlättar även för studien teoriprovande och utvecklande syfte. Annat som skiljer länderna åt är dess, enligt Reporters Without borders, ranking gällande press- och mediefrihet, som trots att de tillhör de högst rankade, placerar Estland, Lettland och Litauen på plats 14:e, 22:e respektive 24:e i världen (RSF 2020). Det strategiska valet av alla tre länder blir alltså optimalt för denna studie (Teorell & Svensson

2016, s.152). Ett alternativ, däremot, hade varit att välja endast Estland och Lettland för att få ett större fokus på de stater som har större ryska minoriteter. Ett sådant urval hade passat sig bättre i en jämförande studie, eftersom fallen hade varit mer lika varandra (Teorell & Svensson 2016, s.226).

3.4 Definitioner av begrepp

Innan studien fortsätter med de empiriska observationerna skall ett antal begrepp definieras för att underlätta för läsare och för att stärka studiens validitet.

Psykologiskt försvar används i studien som ett paraplybegrepp för det gemensamma försvaret mot hybridhot. Begreppet innefattar inte bara skyddet mot desinformation, utan försvaret mot hybridkrigsföring generellt.

Desinformationskanal. Begreppet används som samlingsord för de kanaler genom vilket desinformation vidareförs, exempelvis TV- och radiokanaler och nyhetstjänster på nätet.

Friktion med demokratiska principer: med detta menas att en vidtagen åtgärd kan innebära en avvägning mellan åtgärden och demokratiska principer såsom press- och mediefrihet, d.v.s. en kompromiss kan behövas.

Åtgärd: Detta begreppet använts i bred mening för att innefatta alla de handlingar som genomförs av en stat. Begreppet används synonymt med en handling med syftet att motverka desinformation och/eller dess spridning.

Minoritet: Om inget annat förtydligas kommer begreppet syfta på den ryskspråkiga etniska minoriteten i de baltiska länderna. Detta skall alltså ej förväxlas med de andra minoriteter som finns i de baltiska länderna, exempelvis de polska eller vitryska.

4 Empiri

I detta avsnitt redogörs förekomsten av olika sorters åtgärder i de tre länderna. Varje land har undersökts med hjälp av de frågor, analysmodellen, som är redogjorda för i teoriavsnittet. På detta vis har studien närmast sig respektive land på ett jämligt sätt. Undersökningen inleds med ett stycke om relevant information om landet, dess ryska minoritet och det rådande medielandskapet. Följaktligen redogörs de åtgärder som förekommer i landet. Inte alla åtgärder förekommer i alla länder, vilket förklarar de olika rubrikerna för varje land. I avsnittet har jag även valt att berätta separat om nedstängningen av en nyhetstjänst på nätet som skett i alla tre länder samt det EU-projekt som vidtagit en rad åtgärder som ersatt nationella åtgärder av samma sort.

4.1 Estland

4.1.1 Förutsättningar och utgångsläge

Som nämnt i introduktionen är Estland ett typexempel på hur rysk desinformation har tagit form under de senaste 15 åren. Med en relativt stor rysktalande befolkning, som i 2011 års folkräkning uppgick till 29.60% av befolkningen (Statistics Estonia, 2011), har Estland sedan länge haft problem med integrationen av den ryska diasporan, något som setts som ett samhällsproblem (ECMI 1999 s.11, Koort 2014, s.72-73). Problematiken är mångfacetterad. Medborgarskap gavs inte automatiskt till de ryskspråkiga invånarna vid Estlands självständighet 1991, samtidigt som relativt tuffa språkkrav infördes för att kvalificera sig (Koort, 2014,s.67). I en undersökning gjord 20 år efter självständigheten svarar nästan hälften av de tillfrågade rysktalande i Estland att de är lite eller inte alls integrerade i det estniska samhället, baserat på utbildning, språk och sociala faktorer. (Praxis, 2011, .9). I bakgrunden av detta beskrivs minoriteten som huvudmålet för de aktörer, främst Ryssland, som önskar sprida desinformation och därmed så splittring i samhället (Bankauskaitė & Keršanskas, 2019, s.95). De ryskägda TV-kanalerna har stora delar av den rysktalande minoriteten som publik, 75%, vilket gett upphov till en splittring som kan beskrivas som separata informationssfärer för de olika etniciteterna (Dougherty & Kaljurand, 2015).

4.1.2 Åtgärder i medielandskapet

Under 2015 startades kanalen ETV+ av estländsk public-service, ERR. Kanalen, som bara sänder program på ryska, är ett av de estländska verktygen för att skapa ett mer fördelaktigt medieutrymme för den ryska minoriteten (ERR(a), 2015). Detta är ett steg på vägen till att konkurrera med de stora och populära ryska TV-kanalerna (Bankauskaitė & Keršanskas, 2019, s.99), med fokus på de ryskägda RTR Planeta och First Baltic Channel. Detta får antas vara en utmaning för kanalen, delvis på grund av att de befintliga ryska medierna har en stark popularitet bland minoriteten och även för att nöjesinnehållet i kanalen inte är detsamma som på de ryska kanalerna (Parushkov, 2017, s.40). I januari 2020 nåddes endast 1% av de ryska tittarna av ETV+, vilket vittnar om ett fortsatt stort intresse för de ryska TV-kanalerna (Kantar Emor, 2019). Uppstartandet av TV-kanalen går i enlighet med hur bl.a. Litauen och Estland föreslagit att EU, genom East StratCom, bör arbeta fram riktlinjer för skydd mot desinformation. Förslaget innehåller bl.a. rekommendation om att man bör öppna "konkurrenskraftiga och trovärdiga" alternativ för de ryskspråkiga minoriteterna i EU-länderna (BSN 2015). Änså länge är Estland ensamt baltiskt land med att ha vidtagit denna åtgärd.

4.1.3 Satsingar för minoriteten och mediekunnighet

Under senare halvan av 2010-talet kan man observera en tydlig agenda att underlätta integrationen av de ryskspråkiga i Estland, och på så sätt det interna psykologiska skyddet. En rad olika åtgärder kan observeras. Först och främst har politiskt fokus från nationell nivå lagts på de områden längs med den ryska gränsen med stort antal rysktalande, exempelvis staden Narva (Deutsche Welle (a), 2018). I den historiskt laddade staden och kringliggande byar har man från både från myndigheter och civilsamhälle vittnat ett uppsving av investeringar och initiativ från estländsk håll, med sikten på en större gemenskap för estländska invånare, oavsett modersmål (Deutsche Welle (a), 2018). Som ett tecken på statens nya initiativ för en bättre integrerad rysk minoritet meddelade president Kersti Kaljulaid att hon ämnar flytta sin arbetsplats till Narva under en månad 2018 (ERR(b), 2017). Tillsammans med ett mycket högt rankat arbete för att öka mediekunnigheten (eng: media literacy) arbetar man för att öka kunskap kring grundläggande källkritik och journalistiska principer i de utsatta minoriteterna (Media Literacy Index 2019). Detta representerar de huvudsakliga åtgärderna man från estländskt håll tagit för att öka det interna psykologiska försvaret mot desinformation.

4.2 Lettland

4.2.1 Förutsättningar och utgångsläge

Minoritetssituationen i Lettland är snarlik den i Estland. I folkräkningen 2018 uppgick den ryskspråkiga minoriteten till 25.2% av den totala befolkningen. (CSP, 2019). Medborgarskap gavs inte i Lettland heller ut till alla invånare vid tiden för Sovjetunionens uppbrott, vilket resulterat i en liknande mängd av icke-medborgare bland den ryska minoriteten, ungefär 28.5% (PMLP 2019). Huruvida minoritetspersonerna ser sig själva som integrerade finns det mycket dåligt med information om, men det lettiska arbetet för integration, och i synnerhet det ryska språket, kan beskrivas som inriktad på assimilering snarare än inkludering. (PDCRCA 2018, s. 17-18) Det skall också tilläggas att den ryska minoriteten i Lettland är en geografiskt utspridd sådan, till skillnad från Estland där den är koncentrerad i högre grad (Europeiska kommissionen, 2019). Under 2018 och 2019 togs beslut i det lettiska parlamentet att påbörja en full övergång till lettiska i skolsystemet, vilket innebär att man påbörjar en utfasning av ryskspråkiga skolor. Utfasningen skall vara klar 2021 (LSM(a), 2019). Sedan landets självständighet har det funnits två parallella skolsystem, ett på ryska och ett på lettiska, och man har under 2000-2010 gradvis infört reformer mot ett enda skolsystem på lettiska. Reformerna och det senaste beslutet om att all undervisning skall ske på lettiska sägs påverka, förutom ryskspråkiga elever, särskilt de lärare som tidigare undervisat på ryska, vars kunskaper i lettiska nu måste förbättras (Deutsche Welle (b), 2018).

4.2.2 Påföljder i medielandskapet

Lettland har vidtagit en rad åtgärder som inneburit temporära förbud för TV-stationer att sända vid ett flertal tillfällen (Europeiska kommissionen, 2019). Ett av de omtalade fallen skedde under 2015, då det lettiska medierådet NEPLP drog in sändningstillståndet för ryskägda RTR Rossiya, en TV-kanal som erhöll 3.5% av tittarna 2015, varav de flesta bland den ryska minoriteten (Media Landscapes, 2020). Fallet blev föremål för en långdragen granskning i EU-kommissionen. Beslutet, meddelade kommissionen 2019, var inom EU-lagstiftning, och de lettiska myndigheternas beskrivning av sändningarna som "uppvigling till hat och våldsamt konfrontation i de baltiska staterna" ansågs godtagbar (Europeiska kommissionen, 2019). Liknande åtgärder vidtogs mot den ryska statsägda kanalen RTR Planeta 2016 samt 2019, vid båda tillfällena för att hatiska uppmaningar till våld hade uttryckts i sändningsinnehållet, i det senaste fallet riktade mot ukrainska medborgare (Helsing Sanomat 2019, LSM (b) 2016). I slutet av 2019 stängde

NEPLP återigen ned verksamheter, då nio ryskägda lokala TV-kanaler fick sina sändningstillstånd indragna. Anledningen var att en ledande figur i ägarbolaget listats för sanktioner av EU, vilket fick ett antal medlemsländer att agera genom nedstängningar (LSM (3), 2019).

4.2.3 Stärkt psykologiskt försvar

Riga har under 2010-talet blivit en mittpunkt för delvis nationella, men också internationella initiativ för att stärka det lettiska och andra samhällens psykologiska försvar. Med start 2013 upprättades NATO:s center för strategisk kommunikation (NATO StratCom COE eller StratCom). Centret fyller inte bara ett symboliskt syfte genom att vara placerad mitt i Baltikum, utan släpper även varje år ett flertal rapporter om desinformation av olika slag samt om psykologiskt försvar. (StratCom 2020) Man har i Lettland dock tagit andra steg för att öka det interna skyddet mot desinformation. Som ett led i att bland annat öka mediakunnigheten i landet introducerade det lettiska kulturministeriet ett kompendium av riktlinjer för massmedia. Detta med stor emfas på hur man i skolor, universitet och samhället i stort måste arbeta för att öka medvetenheten bland invånarna gällande faktagranskning och hur man kontrollerar information (Clay 2018, Ministry of Culture 2016). Några riktade initiativ mot den rysktalande minoriteten går inte att hitta.

4.3 Litauen

4.3.1 Förutsättningar och utgångsläge

Litauen står ut i sammanhanget med sin relativt lilla minoritet av rysktalande. Senaste folkräkningen visade att 5,8% av den litauiska populationen var etniska ryssar med ryska som modersmål (OSP, 2013). Den markanta skillnaden från antalet i Estland och Lettland härstammar från sovjettiden, då en större arbetsför befolkning fanns tillgänglig i Litauen än i Estland och Lettland, och således ej behövde samma inflöde av arbetskraft från övriga sovjet (Best, 2013). Angående minoritetens grad av integrering är den generella slutsatsen att minoritetens utspriddhet, storlek och Litauens språk- och medborgarskapsregler har hjälpt till att få en relativt välintegrerad rysk minoritet. Särskilt betydelsefull var regeln om att samtliga födda i Litauen gavs medborgarskap (eng:right of soil), medans man i Estland och Lettland krävde etniskt estniska eller lettiska föräldrar för att

automatiskt ges medborgarskap vid födsel (eng: right of blood) (Carpinelli 2019, s.199-202, Best 2013 s.35, Solska 2011, s.1090).

4.3.2 Skärpt medielagstiftning

Det litauiska medielandskapet är en blandning av gemensamma baltiska, litauiska, ryska och polska TV-kanaler och nyhetsbyråer. Ryska TV-kanaler erhöll 2013 15.7% av litauiska tittare, samtidigt som en stor del av utbudet på litauiska kanaler, privata och statliga, är ryskt innehåll. (LRTK 2013). Under senare halvan av 2010-talet har man arbetat för att begränsa detta innehåll. 2018 skärpte man lagstiftningen gällande mediespridning inom Litauen, och lagstodgade att 90% av innehållet för sändningar inom Litauen måste vara på ett EU-språk, d.v.s ej på ryska (Seimas 2018). Detta gäller dock inte de vidareändringar från andra EU-länder som plockas upp i Litauen, vilket är ett vanligt tillvägagångssätt för att kringgå denna lagstiftning och samtidigt komma åt de litauiska tittarna.

2018 kom ännu en lag riktad mot det ryska innehållet i TV-sändningar. Man lagstodgade då i allmänna informationslagen att kanaler med sändning inom Litauen måste översätta allt innehåll med en sändningstid över 90 minuter till litauiska (Seimas 2019). Detta slår direkt mot den stora andel av ryskt innehåll som de litauiska kanalerna erbjuder, framförallt filmer och längre produktioner. Enligt nyhetskällor har denna andel minskat markant sedan förslaget vunnit laga kraft (LRT(a) 2020).

4.3.3 Påföljder i medielandskapet

Litauen har likt Lettland varit särskilt aktiva gällande påföljder mot specifika mediebyråer, och särskilt genom att temporärt stänga ner TV-kanaler. LRTK, den litauiska kommissionen för radio och TV, meddelade för första gången 2015 att man införde ett temporärt sändningsförbud för den statsägda ryska kanalen RTR Planeta, likt i Lettland. Anledningen var bl.a. uppmaning till hat. Åtgärden vidtogs igen av samma anledning mot kanalen 2017. En tredje gång, 2018 blev kanalen föremål för ett sändningsförbud i 12 månader. (LRTK 2018, Europeiska Kommissionen 2018) Samma påföljd om temporära sändningstillstånd ålades en annan kanal ägd av ryska staten, TVCI. Denna gång rörde det sig om uppmaning till hot och våld. (LRTK, 2017) Andra ryska kanaler som NTV Mir Lithuania, har blivit ålagda att endast sändas i utbyte mot en extra avgift för konsumenten, och togs därmed bort från leverantörernas standardutbud av kanaler. (EU-domstolen, 2019)

4.4 Nedstängningen av Sputnik News

Sputnik News är en nätbaserad nyhetsstjänst som ägs av det ryska mediekonglomeratet Rossiya Segodnya som i sin tur ägs av den ryska staten. Denna ägarform beskrivs av många som det strypgrepp den ryska staten ofta har på ryskspråkig media (Nimmo 2016, s.3). Sedan 2014 har Sputnik News tillsammans med ett antal TV-kanaler och nätbaserade video-nyhetstjänster (RT, Ruptly) utgjort den ryska ambitionen att exportera utlandsnyheter ur ryskt perspektiv (Moore 2019a, s. 11). Sputnik förknippas i samband med detta ofta med spridandet av desinformation (Nimmo 2016, s.3, Moore 2019a, s.11). I Lettland stängdes dess lettiska domän ner 2016 på grund av att man ej bedömde Sputnik vara en opartisk nyhetskälla utan ett "propagandaverktyg" (Politico 2016). Litauiska LRTK meddelade sommaren 2019 att man på grund av brutna upphovsrättsbestämmelser stänger ner den litauiska domänen för sputnik.lt (LRTK 2020). I Estland lades ekonomiska och juridiska påtryckningar på det estländska Sputnik-kontoret, dess medarbetare och dess bankkonton, vilket ledde till dess nedstängning i januari 2020 (LRT(b) 2020).

4.5 Initiativ på EU- och NGO-nivå

I undersökningen går det inte att observera någon statlig satsning för att avslöja, möta och flagga för desinformation i något av länderna. Sådana åtgärder har istället vidtagits via mycket påkostade projekt på EU-nivå, vilket också kan vara anledningen till varför de ej prioriteras på nationell nivå. Europeiska utrikestjänsten (eng: European External Action Service) har sedan 2015 ett kontor hängivet till strategisk kommunikation i de östra gemenskaperna, East Stratcom Task Force (East StratCom, 2015). Kontorets huvudprojekt "EUvsDisinfo" har som mål att avslöja och flagga rysk desinformation för att sedan möta denna med motbevis (eng:disproof) (EUvsDisinfo, 2020). Ett annat exempel på sådant arbete är initiativen som kallas för "baltiska älvar" (eng: baltic elves), en rörelse av volontärer som flaggar för desinformation på sociala medier och på nyhetssidor (Deutsche Welle 2017, FT 2019).

5 Analys

I detta avsnitt skall analysmodellen och dess undersökningsfrågor ställas mot de observationer som kunde göras i länderna. Följaktligen kommer de observationer som gjorts i de tre länderna att analyseras med hjälp av det teoretiska ramverket, d.v.s Kennans inneslutningsteori och den moderna tillämpningen av Bjola & Pamment, med syfte att kunna kategorisera de olika åtgärderna för att på så sätt kunna beskriva strategierna i respektive land.

5.1 Observationer utifrån analysmodellen

I teoriavsnittet sammanfattades de teoretiska bidragen av Kennan och Bjola & Pamment i ett antal frågor, studiens analysmodell, på vilka studien grundat den empiriska undersökningen. I detta avsnitt skall de observerade åtgärderna redogöras för utifrån denna analysmodell.

Åtgärder hos minoriteten: Denna sort av åtgärd är främst aktuell i Estland och Lettland, vilka till skillnad från Litauen har en stor minoritet av rysktalande. Estlands regering har under senare år vidtagit en rad symboliska och praktiska åtgärder för att stärka minoriteten, både gällande utbildning och integrationen i samhället (Deutsche Welle(a) 2018, Media Literacy Index 2019). I Lettland kan man observera policy för att främja integrering av en annan sort, exempelvis den fullständiga övergången till lettiska i samtliga skolor (LSM(a) 2019).

Åtgärder för mediekunnighet: I undersökningen framkom att dessa satsningar i stor omfattning utgår från lokala initiativ, NGO:s och civilsamhälle utan direkt koppling till staten. I Lettland fanns åtgärder vidtagna av kulturdepartementet som lanserat riktlinjer för konsumtion av massmedia (Clay 2018, Ministry of Culture 2016). I Estland och Litauen kunde inga direkta statliga åtgärder för att förbättra mediekunnigheten observeras.

Åtgärder för avslöja och möta desinformation: Åtgärder av denna sort kunde inte observeras på statlig nivå i något av länderna. Istället är många av dessa åtgärder på internationell EU-nivå eller drivna av lokala NGO:s (EUvsDisinfo, 2020, East StratCom, 2015, Deutsche Welle 2017, FT 2019).

Åtgärder i medielandskapet: Estland är det enda landet vars myndigheter har lanserat en ryskspråkig mediekanal för att erbjuda alternativa mediekanalet, i form av public service ryskspråkiga ETV+ (ERR, 2015). Planer har funnits på att skapa ett liknande alternativ i Lettland, men detta har ej fullföljts (Strubergera 2017, s.54).

Åtgärder för ökad granskning: Några konkreta åtgärder för att öka själva granskningen av media som pekas ut som desinformationskanaler kan ej observeras i länderna. Däremot har man i Lettland och Litauen blivit vassare i sin granskning och det resulterar i större mängd i påföljder sedan 2014-2015, trots att dessa medier varit aktiva i länderna långt därinnan (Struberga 2017, s.50-54).

Åtgärder för isolering av desinformationskanaler. Litauen och Lettland har som tidigare redovisat stängt ner ett antal TV-kanaler och dess verksamhet vid flertal tillfällen. Estland har ej vidtagit denna åtgärd. Samtliga länder har vidtagit åtgärder mot nyhetstjänsten Sputnik News, dock av vitt skilda skäl (Politico 2016, LRTK 2020, LRT(b) 2020).

5.2 Beskriva genom att kategorisera

De observerade åtgärderna i Estland, Lettland och Litauen sker på olika nivåer och i olika magnitud. I jakten på ett överskådligt och begripligt sätt för att beskriva dessa kan man med fördel undersöka möjligheten att med hjälp av de tidigare nämnda teoretiska resonemangen kategorisera dem.

Det finns flera sätt att begripligt sammanfatta de olika åtgärderna. Ett alternativ är att med hänsyn till tidsaspekten om när åtgärderna vidtas kategorisera dem efter förebyggande åtgärder samt reaktionära åtgärder. Förebyggande åtgärder är sådana som med målet att stärka det befintliga samhället mot framtida fall av desinformation. Exempel är de satsningar för integrering av de ryska minoriteterna i Estland och Lettland samt startandet av en ryskspråkig TV-kanal i Estland. Denna kategori innefattar på detta vis också de lagskärpningar som skett i Litauen, som har framtida fall av desinformation i åtanke. Reaktionära åtgärder är sådana exempel man har observerat i främst Lettland och Litauen, då man utdelar påföljder i form av straff och böter samt nedstängning i efterhand då riktlinjer anses ha brutits.

Ett annat sätt att kategorisera åtgärderna är att utgå ifrån hur de ter sig utifrån demokratiska principer, som nämnt press- och yttrandefrihet och idén om ett fritt medielandskap utan censurering (Held 2008, s.85, Urbinati 2014, s.23). Åtgärder som inte innebär någon friktion mot sådana principer är satsningar på mediekunnighet samt integrering av minoriteter. Åtgärder som kan riskera friktion med demokratiska principer är exempelvis de lagändringar man vidtagit i Litauen samt de ofta förekommande fallen då man utdelar påföljder eller stänger ned desinformationskanaler och på detta vis påverkar medielandskapets utformning.

En kombination av de båda alternativen av kategorisering möjliggör täckning av samtliga åtgärder, samtidigt som både dess demokratiska friktion samt tidsmässiga tendens tas hänsyn till. Utefter de observationer som man kan göra i de tre länderna och med hjälp av Kennans (NSA 2020, X 1987, s.867) och Bjol & Pamments (Bjola & Pamment 2016, s. 138-139) moderna tillämpningar av

inneslutningsåtgärder kan man kategorisera åtgärderna utefter offensivitet och passivitet.

Reaktionära åtgärder som kan innebära friktion med demokratiska principer har jag valt att kalla offensiva, medans förebyggande åtgärder som ej innebär någon friktion med demokratiska principer kallar jag passiva sådana. Nedan följer denna kategorisering i tre steg: stärkt internt skydd, som är den mest passiva, stärkt medielandskap, som kan ha både passiva och offensiva element, samt påföljder för mediekkanaler, som är den mest offensiva kategorin. Värt att nämna är att en stat kan vara mycket aktiv i sin passiva strategi, ordet "passiv" ska snarare ses som en motsats till offensiva åtgärder. Denna kategorisering blir som följande:

Stärkt internt skydd. Denna kategori avser de satsningar och initiativ som görs för att öka den interna uthålligheten och skyddet mot desinformation. I detta fallet handlar detta om exempelvis satsningar för att minska sprickor i samhället och framförallt bland minoriteter. Även satsningar för att öka mediekunnighet i landet innefattas, särskilt bland minoriteter. Dessa åtgärder kan särskilt observeras i Estland och Lettland.

Stärkt medielandskap. Denna kategori av åtgärder handlar om att möta de kanaler genom vilka desinformation ofta sprids med alternativa kanaler, och på så sätt konkurrera bort de förstnämnda kanalerna, likt skapandet av ETV+ i Estland. Ett stärkt medielandskap kan även vara skärpt lagstiftning av vad som får sändas var, och generellt tyngre reglering av medielandskapet. På detta vis erhålls ett stärkt medielandskap för att innesluta den desinformation som väl sprids, likt de lagförändringar man gjort i Litauen.

Påföljder för mediekkanaler. I denna kategori inkluderas eventuella åtgärder som vidtagits vid brott mot regler eller etiska riktlinjer. Detta innebär exempelvis temporära sändningsförbud för TV-kanaler och/eller utdelning av viten, likt de åtgärder vidtagna vid ett flertal tillfällen i både Lettland och Litauen.

Denna kategorisering beskriver de åtgärder som är observerade i de baltiska länderna. Den möjliggör också ett metodologiskt tillägg för att konceptualisera det förhållande olika åtgärder har till demokratiska principer. Detta blir särskilt intressant då högt rankade demokratier som de baltiska (Freedom House 2019) vidtar dessa åtgärder.

5.3 Inneslutning och demokratiska principer

I teoriavsnittet redogjorde studien för press- och mediefrihet och dess plats bland demokratiska principer. Studien har även redogjort för den rådande oenighet som existerar gällande hur åtgärder av olika sorter förhåller sig till dessa principer. Inte minst gäller detta åtgärder som innefattas i inneslutningsstrategi, med emphasis på de åtgärder som innebär förändrat medielandskap, press- och medielaagstiftning och nedstängning av mediebyråer som har högre risk för friktion med principerna än

andra. Man kan med fördel kombinera demokratiska principer och åtgärderna på en skala utifrån dess risk för friktion i följande modell:

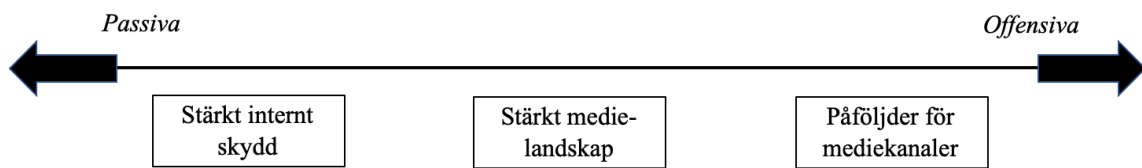

Fig. 1, inneslutningsskalan, (studiens författare)

Detta är ett teoriutvecklande moment av inneslutning i modern demokratisk kontext, inom vilken man som stat kan agera på olika sätt för att hantera inneslutning av desinformation. Ju längre till höger till skalan ens åtgärder når, desto högre är risken för att åtgärderna orsakar friktion med tidigare nämnda demokratiska principer och fokus kommer ligga på offensiva och reaktionära åtgärder som "påföljder". Ju längre till vänster ens åtgärder når desto mindre risk för friktion med demokratiska principer, och fokus ligger på passiva, förebyggande åtgärder. Kortfattat: ju offensivare åtgärderna är desto högre risk för demokratisk friktion, och tvärtom.

5.3.1 Modellens styrkor och svagheter

Förutom den uppenbara utmaningen med att försöka förenkla verkligheten i modeller och figurer, skall ett antal betänkanden kring figuren nämnas. I förlängningen kan den fungera som en intervallskala i syfte att placera länderna på skalan och på så sätt mäta deras förhållande till varandra, men detta kräver vidareutveckling av "steg" på skalan för att kunna mäta avstånd till varandra (Teorell & Svensson, 2017, s. 108). I ett sådant fall hade man kunnat placera länder, som de baltiska, på skalan för att i förlängningen kunna jämföra hur pass offensiva/passiva deras inneslutningsstrategier är. För att ordentligt kunna använda skalan på detta vis behöver man också kristallisera åtgärdskategorierna ytterligare, för att jämlikt kunna mäta länderna. Som den är utformad i nuläget conceptualiserar den modern inneslutning och dess åtgärder i förhållande till demokratisk kontext. Detta ger den fortfarande ett syfte, vilket gjort att jag bestämt att introducera den i denna studie.

6 Diskussion och slutsats

6.1 Skillnader i strategierna

Trots att de baltiska länderna ofta ses som en homogen grupp av stater är det en hel del som skiljer dem åt, i synnerhet gällande minoritetssituationerna. Detta gör att det finns tänkbara anledningar till att staterna använder sig av olika åtgärder, men ett par intressanta observationer kan göras som saknar dessa uppenbara förklaringar. Estland och Lettlands olika strategier för att hantera integrationen, d.v.s inkludering kontra assimilering, av sina ryska minoriteter är ett exempel på detta. Estland står också ut med sina åtgärder för alternativ media med startandet av en egen ryskspråkig kanal, samt satsningar på de minoritetstäta områdena av landet. Estland lyser även med sin aversion till att använda sig av möjligheten att temporärt stänga verksamheten av ryskspråkiga TV-kanaler, trots att man i de tre länderna har ett mycket snarlikt medielandskap med samma utbud.

Estland var även många år senare än Lettland gällande att stänga Sputnik News, trots att det var på grund av olika anledningar i länderna. Orsaken till varför man i Estland gör andra vägval än i Lettland och Litauen kan vara många, eller en kombination av flera. En studie för att utröna detta hade kunnat se närmre på minoritetens storlek och integrationsnivå, generell opinion gällande desinformation i länderna och ekonomiska faktorer. Relevant kan även vara hur länderna rankas i nuläget gällande mediekunnighet, Estland har enligt Media Literacy Index 5:e bäst mediekunnighet i Europa, Lettland och Litauen ligger på plats 17 respektive 19 (Media Literacy Index 2019).

6.2 Inneslutning, en nygammal metod för att möta ett nygammalt problem

Inneslutning är ett brett begrepp som kan användas som benämning för många sorters åtgärder. Denna studie bygger både på äldre (Kennan) och modern (Bjola & Pamment) teoribildning och versioner av inneslutning, den äldre i en bredare mening på samhällsnivå och den moderna i en digital kontext. På detta vis går det

att stärka inneslutningsstrategins aktualitet i den moderna digitala världen, ett halvt sekel efter att de första idéerna skickades i ett telegram från Moskva till Washington D.C. Detsamma gäller desinformation i sin helhet, vars förekomst ibland förvirras med propaganda och annan sorts strategisk kommunikation vilket har lett till att desinformation och dess modernitet ofta ifrågasätts. Fallen av inneslutning i de baltiska länderna kan ses som ett bekräftande på att precis som inneslutningsteorin har ett arv från en svunnen tid har desinformation arvs massa från användningen av propaganda. På detta vis kan inneslutningsteori och dess inneslutningsteori ge oss djupare förståelse om hur skydd mot desinformation kan fungera även i modern kontext, och med denna studiens utvecklande moment även i en demokratisk sådan.

6.3 Den demokratiska kontexten

Resonemangen som i denna studie lagts fram om att inneslutningsåtgärder kan ses utifrån ett demokratiskt perspektiv, i vilket vissa åtgärder har en högre risk för demokratisk friktion än andra, är inte menade att direkt tillämpas på de baltiska staterna. En sådan tillämpning hade krävt statsspecifika studier i vilka de nationella situationerna gällande press- och mediefrihet måste vägas in och även en djupare analys av hur ofta varje åtgärd har förekommit. Inneslutningsskalan hade i ett sådant skede kunnat hjälpa till för att illustrera hur respektive lands strategi förhåller sig till passiva och offensiva metoder.

Denna studie lämnar inneslutningsskalan öppen för förbättring och granskning, men ett par idéer för utvecklingen kan nämnas. Först och främst skulle man kunna utveckla intervaller i skalan som avgör var på skalan ett land befinner sig. Ett exempel är att räkna fall av nedstängningar och påföljder för media och antal lagändringar för att reglera medielandskapet mer. De passiva åtgärderna hade varit möjliga att mäta genom att exempelvis se om alternativa nyhetsmedier startas eller inte, om det sker investeringar för minoriteter och om det förekommer statliga satsningar på mediekunnighet. Ett sådant arbete hade krävt ett flertal metodologiska överväganden, framförallt gällande hur "mätningarna" kan tänkas gå till och hur detta sedan översätts i steg på skalan. Lyckas man däremot hitta sådana metoder hade det varit möjligt att jämföra länder på skalan, vilket hade stärkt modellens syfte.

6.4 Vidare forskning

Efter att ha beskrivit det aktuella läget och strategierna gällande inneslutningsstrategier använda i de baltiska länderna, och påvisat att man kan observera skillnader länderna emellan, finns ett antal trådar man i vidare forskning

kan plocka upp. Det första gäller det faktum att Estland utmärker sig på ett antal av de åtgärdskategorierna studien redogör för i empirin. Detta öppnar upp för möjligheten att undersöka orsakerna till varför man undvikit de mest offensiva åtgärderna i Estland.

En uppföljande studie hade även kunnat fokusera på de olika åtgärdskategorierna och vilka åtgärder som är mest effektiva mot desinformation på kort och lång sikt. I detta hade man kunnat använda inneslutningsmodellen för att illustrera exempelvis om de offensiva respektive passiva åtgärderna har olika effektivitet på kort och lång sikt. På detta vis möjliggörs djupare förståelse för hur länder väljer att skydda sig mot desinformation och i förlängningen bygger ett motståndskraftigt samhälle.

7 Referenser

- Baltic News Service (BNS), 2015, *Lithuania, UK, Denmark and Estonia call for EU plan against Russian propaganda*. Delfi. Läst: 2020-05-02 Länk: <http://en.delfi.lt/eu/lithuania-uk-denmark-and-estonia-call-for-eu-plan-against-russian-propaganda.d?id=66857976>
- Bankauskaitė, Dalia – Vytautas Keršanskas, 2019, *Baltic Security Strategy Report: What the Baltics can Offer for a Stronger Alliance*. The Jamestown Foundation. Läst: 2020-05-02 Länk: <https://jamestown.org/product/baltic-security-strategy-report/>
- BBC, 2007, *Tallin tense after deadly riots*. Läst: 2020-05-10 Länk: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6602171.stm>
- Best, Marina, 2013, The Ethnic Russian Minority: A Problematic Issue in the Baltic States, *Verges: Germanic and Slavic Studies in Review*. Vol. 2 No. 1, s. 33-39 Länk: <https://journals.uvic.ca/index.php/verges/article/view/11634>
- Bittman, Ladislav, 1985, The KGB and Soviet Disinformation: An Insider's View, Pergamon-Brassey's, s 49-50
- Bjola, C. and James Pamment, 2016, Digital containment: Revisiting containment strategy in the digital age, *Global Affairs* 2(2): 131-142. Läst: 2020-04-29
- Carpinelli, Cristina, 2019, The Citizenship Policies of the Baltic States within the EU Framework on Minority Rights. *Polish Political Science Yearbook*, vol. 48(2), s. 193–221
- CCDCOE (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence), 2008, *Analysis of the 2007 Cyber Attacks Against Estonia from the Information Warfare Perspective*. Läst: 2020-05-10 Länk: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ottis2008_AnalysisOf2007FromTheInformationWarfarePerspective.pdf
- Clay, Aline, 2018, *Assessing the significance of media literacy in Latvia: A critical tool of societal resilience*, Latvian Institute of Foreign Affairs. Läst: 2020-05-10 Länk: <https://www.lai.lv/viedokli/assessing-the-significance-of-media-literacy-in-latvia-a-critical-tool-of-societal-resilience-687>
- CSP, Sentrālās Statistikas Pārvalde, Lettlands statistikbyrå, 2019, *Population by ethnicity in 21 development centres at the beginning of the year*. Läst: 2020-05-07 Länk: https://data.csb.gov.lv/pxweb/en/iedz/iedz_iedzrakst/IRG080.px/?rxid=cd00d9dc-a4e4-4b85-a975-e8b416dee23e
- Deutsche Welle, 2017, *Baltics battle Russia in online disinformation war*, Läst: 2020-05-012. Länk: <https://www.dw.com/en/baltics-battle-russia-in-online-disinformation-war/a-40828834>

- Deutsche Welle (a), 2018, *Estonia reaches out to its ethnic Russians at long last*, Läst: 2020-05-09. Länk: <https://www.dw.com/en/estonia-reaches-out-to-its-ethnic-russians-at-long-last/a-42680725>
- Deutsche Welle (b), 2018, *Latvia Pushes Majority Language in Schools Leaving Parents Miffed*. Läst: 2020-05-01. Länk: <https://www.dw.com/en/latvia-pushes-majority-language-in-schools-leaving-parents-miffed/a-45385830>
- Dougherty, Jill – Ringa Kaljurand, 2015, *Estonia's "Virtual Russian World": The Influence of Russian Media on Estonia's Russian Speakers*, International Centre for Defence and Security Estonia. [Elektronisk] Hämtad: 2020-05-09 Länk: https://icds.ee/wp-content/uploads/2014/Jill_Dougherty_Riina_Kaljurand_-_Estonia_s_Virtual_Russian_World_.pdf
- East StratCom, East Strategic Communication Task Force, Action Plan. Läst: 2020-05-12 Länk: <http://archive.eap-csf.eu/assets/files/Action%20Plan.pdf>
- ECMI, European Centre for Minority Studies, 1999, *Minorities and Majorities in Estonia: Problems of Integration at the Threshold of the EU*. Läst: 2020-05-11 Länk: https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/pdf/report_2.pdf
- ERR(a), 2015, *ERR's new Russian-language TV channel will be called ETV+*. Läst: 2020-05-06 Länk: <https://news.err.ee/115668/err-s-new-russian-language-tv-channel-will-be-called-etv>
- ERR(b), 2017, Kaljulaid, *President's Office to relocate to Narva for one month next fall*. Läst: 2020-05-07 Länk: <https://news.err.ee/651082/kaljulaid-president-s-office-to-relocate-to-narva-for-one-month-next-fall>
- Europaparlamentet, *Understanding propaganda and disinformation*, 2015, Författare: Naja Bentzen, At a Glance. Nedladdad: 2020-05-05 Länk: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571332/EPRS_ATA%282015%29571332_EN.pdf
- Europeiska Domstolen, 2019, *PRESS RELEASE No 87/19*. Läst: 2020-05-08. Länk: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-07/cp190087en.pdf>
- Europeiska Kommissionen, 2019, *Latvias Decision to Suspend Broadcast of Russian Language Channel Rossiya RTR Complies with EU Law*. Läst: 2020-05-06 Länk: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/latvias-decision-suspend-broadcast-russian-language-channel-rossiya-rtr-complies-eu-law>
- Europeiska Kommissionen, 2018, *Lithuania Decision to Suspend Broadcasts in Russian Language Channel RTR Planeta Complies with EU Rules*. Läst: 2020-05-08 Länk: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/lithuanias-decision-suspend-broadcast-russian-language-channel-rtr-planeta-complies-eu-rules>
- EUvsDisinfo, 2020, *About us*. Läst: 2020-05-14 Länk: <https://euvsdisinfo.eu/about/>
- Freedom House, 2020, *Freedom and media research methodology*. Läst: 2020-05-10 Länk: <https://freedomhouse.org/freedom-and-media-research-methodology>

- Freedom House 2019, Countries and Territories. Läst: 2020-05-13. Länk: <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>
- Financial Times, 2019, *Fake news: How Lithuania's 'elves' take on Russian trolls*. Läst: 2020-05-13. Länk: <https://www.ft.com/content/b3701b12-2544-11e9-b329-c7e6ceb5ffdf>
- Held, David, 2008, 3. uppl., *Models of Democracy*, Polity Press, Cambridge. s. 85
- Helsing Sanomat, 2019, *Latvia kielsi venäläisen tv-kanavan propagandan vuoksi*. Läst: 2020-05-09. Egen översättning. Länk: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005984806.html>
- Kantar Emor, 2019, Television audience overview in January 2019. Hämtdatum: 2020-05-08 Länk: <https://www.kantaremor.ee/pressiteated/teleauditooriumi-ulevaade-jaanuarikuus-2019/>
- Kennan, George F, 1946, 861.00/2 - 2246: Telegram, funnen i National Security Archive. [Elektronisk] Läst: 2020-05-09 Länk: <https://nsarchive2.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>
- Koort, Katja, 2014, The Russians of Estonia: Twenty Years After, *World Affairs*, Vol. 177:2 s.66-73
- LRT(a), Lithuanian Radio and Television, 2020, *Russian TV content down in Lithuania 'due to geopolitical reasons'*. Läst: 2020-05-10. Länk: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1137006/russian-tv-content-down-in-lithuania-due-to-geopolitical-reasons>
- LRT(b), Lithuanian Radio and Television, 2020, *Sputnik closes Estonian bureau following sanctions*. Läst: 2020-05-10. Länk: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1129712/sputnik-closes-estonian-bureau-following-sanctions>
- LSM(a), Public Broadcasting of Latvia, 2018, *Government okays transition to Latvian as sole language at schools in 2019*. Läst: 2020-05-11. Länk: <https://eng.lsm.lv/article/society/education/government-okays-transition-to-latvian-as-sole-language-at-schools-in-2019.a265290/>
- LSM(b), Public Broadcasting of Latvia, 2016, *Latvia suspends Rossiya RTR channel*. Läst: 2020-05-11. Länk: <https://eng.lsm.lv/article/society/society/latvia-suspends-rossiya-rtr-channel.a177088/>
- LSM(c), Public Broadcasting of Latvia, 2019, *Latvian broadcast regulator suspends nine Russian TV channels* Läst: 2020-05-11. Länk: <https://eng.lsm.lv/article/society/society/latvian-broadcast-regulator-suspends-nine-russian-tv-channels.a339012/>
- LRTK, Radio and Television Commission of Lithuania, 2013, *Audiovisual Media Landscape in Lithuania*. Läst: 2020-05-10 Länk: <https://www.epra.org/attachments/vilnius-presentation-of-lithuanian-media-landscape>
- LRTK, Radio and Television Commission of Lithuania, 2017, *RTCL decided to restrict free reception of the Russian TV channel "TVCI" in Lithuania for 6*

- months. Läst: 2020-05-08 Länk: <https://www.rtk.lt/en/news/rtcl-decided-to-restrict-free-reception-of-the-russian-tv-channel-tvci-in-lithuania-for-6-months-1>
- LRTK, Radio and Television Commission of Lithuania, 2018, *Free Reception of the Television Channel “RTR Planeta” Temporarily Suspended*. Läst: 2020-05-11. Länk: <https://www.rtk.lt/en/news/free-reception-of-the-television-channel-rtr-planeta-temporarily-suspended>
- LRTK, Radio and Television Commission of Lithuania, 2020, *Dėl autorių teisių pažeidimo priimtas sprendimas blokuoti interneto svetainę sputniknews.lt isigaliojo liepos 12 d*. Läst: 2020-05-10, egen översättning. Länk: <https://www.rtk.lt/lt/naujienos/del-autoriu-teisiu-pazeidimo-priimtas-sprendimas-blokuoti-interneto-svetaine-sputniknews-lt-isigaliojo-liepos-12-d>
- Mchangama, Jacob – Joelle Fiss, 2019, *The Digital Berlin Wall: How Germany (Accidentally) Created a Prototype for Global Online Censorship*, Justitia. Hämtdatum: 2020-05-14 Länk: <http://justitia-int.org/en/the-digital-berlin-wall-how-germany-created-a-prototype-for-global-online-censorship/>
- Media Landscapes, 2020, Latvia - Television, Läst: 2020-05-11. Länk: <https://medialandscapes.org/country/latvia/media/television>
- Media Literacy Index 2019: *The Media Literacy Index 2019: Just think about it*, Open Society Institute. Läst: 2020-05-02 Länk: <https://osis.bg/?p=3356&lang=en>
- Ministry of Culture (Latvia), 2018, *Media Policy*. Läst: 2020-05-10. Länk: <https://www.km.gov.lv/en/media-policy>
- Moore (a), Cerwyn, 2019, *Russia and Disinformation: Maskirovka*, Center for Research and Evidence on Security Threats (CREST), Läst: 2020-05-10 Länk: https://cdn.ymaws.com/cicentre.com/resource/resmgr/articles/2019_russia_and_disinformati.pdf
- Moore (b), Cerwyn, 2019, *Russia and Disinformation: The Case of Ukraine*, Center for Research and Evidence on Security Threats (CREST) Läst: 2020-05-10 Länk: <https://crestresearch.ac.uk/resources/russia-and-disinformation-the-case-of-ukraine-full-report>
- Nikers, Olevs – Otto Tabuns, 2019, *Baltic Security Strategy Report: What the Baltics can Offer for a Stronger Alliance*. The Jamestown Foundation. Läst: 2020-05-02 Länk: <https://jamestown.org/product/baltic-security-strategy-report/>
- Nimmo, Ben, 2016, *Propaganda in a New Orbit, Information Warfare Initiative Paper No. 2*. Center for European Policy Analysis. [Elektronisk] Hämtad: 2020-05-11. Länk: http://infowar.cepa.org/files/?id_plik=2083
- Nye, Joseph S, 2005, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs US.
- OSP, Statistics Lithuania, 2013, *Ethnicity, mother tongue and religion*. Läst: 2020-05-11. Länk: <https://osp.stat.gov.lt/en/web/guest/informaciniai-pranesimai?articleId=223122>
- Pallin, Carolina, Susanne Oxenstierna, 2017, *Russian Think Tanks and Soft Power*, Totalförsvarets forskningsinstitut FOI, Läst: 2020-05-18. Länk:

- https://www.researchgate.net/publication/319747832_Russian_Think_Tanks_and_Soft_Power
- Parushkov, Vitalii, 2017, *Media, Memory, and Minority: The Russian Language TV Channel ETV+ and its Role in the Long-Lasting “War of Memories” in Estonia*, University of Tartu. Hämtdatum: 2020-05-10 Länk: <https://pdfs.semanticscholar.org/8bef/97d9da710362e0087e531dd641e297f1b33e.pdf>
- PDCRCA, Policy Department for Citizens Right and Constitutional Affairs, 2018, *Democratic Transitions and Linguistic Minorities in Estonia and Latvia*. Läst: 2020-05-16 Länk: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604952/IPOL_IDA\(2018\)604952_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604952/IPOL_IDA(2018)604952_EN.pdf)
- Politico, 2016, *Russia accuses Latvia of ‘blatant censorship’ after Sputnik news site is shut down*. Läst: 2020-05-08. Länk: <https://www.politico.eu/blogs/on-media/2016/03/russia-accuses-latvia-of-blatant-censorship-after-sputnik-news-site-is-shut-down/>
- Pomerantsev, Peter, Michael Weiss, 2016, *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, *The Interpreter*, Institute of Modern Russia. Läst: 2020-05-15
- Praxis Center for Policy Studies, The University of Tartu, *Estonian Integration Monitoring* 2011. [Elektronisk] Hämtdatum: 2020-05-09 Länk: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2011-Estonian-integration-monitoring.pdf>
- PMLP, The Office of Citizenship and Migration Affairs Latvia, 2017, *Fördelning av den lettiska befolkningen efter nationell sammansättning och nationalitet*. [Elektronisk] Hämtad: 2020-05-08 Länk: https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/Iedzivotaju%20re%C4%A3istrs/07022017/ISVN_Latvija_pec_TTB_VPD.pdf
- Reporters Without Borders, *Freedom of the Press 2020 Ranking*. Läst: 2020-05-10 Länk: <https://rsf.org/en/ranking>
- Seimas, 2018, Republic of Lithuania, *Law on the Provision of Information to the Public*. Läst: 2020-05-11 Länk: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c4a1511305c611e8802fc9918087744d?jfwid=2r1mevn1>
- Seimas, 2019, Republic of Lithuania, *Public Information Law No.1, Amendment 1418 to Article 34*. Egen översättning. Läst: 2020-05-11. Länk: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a205c6237b8e11e89188e16a6495e98c>
- Solska, Magdalena, 2011, *Citizenship, Collective Identity and the International Impact on Integration Policy in Estonia, Latvia and Lithuania*, *Europe-Asia Studies*, Vol. 63, No. 6, August 2011, 1089–1108 Länk: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2011.585762>
- Statistics Estonia, *Population by Ethnic Nationality, Sex and Place of Residence*, 31 december 2011 Hämtad: [POPULATION BY ETHNIC NATIONALITY, SEX AND PLACE OF RESIDENCE, 31 DECEMBER 2011](https://www.stat.gov.ee/POPULATION_BY_ETHNIC_NATIONALITY_SEX_AND_PLACE_OF_RESIDENCE_31_DECEMBER_2011)
- StratCom COE, NATO Strategic Communications Center of Excellence, 2020, *About Us*. Läst: 2020-05-10 Länk: <https://www.stratcomcoe.org/about-us>

- Struberga, Sigita, 2017, Addressing Russian Propaganda. Experience of Latvia: From Fact Recognition to Proactive Actions, *Latvijas Intereses Eiropas Savienībā*, No 2 2017. Läst: 2020-05-08 Länk:
http://providus.lv/article_files/3424/original/ES_Nr_2017-02.pdf?1512993224
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod. Malmö: Liber.
- The Washington Post, 2016, *Before 'fake news', there was Soviet 'disinformation'*. Läst: 2020-05-10 Länk:
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/26/before-fake-news-there-was-soviet-disinformation/>
- Tzu, Sun, översatt av Giles, Lionel Giles, 1994, *The Art of War Chapter V*, The Project Gutenberg eBook. Nedladdad: 2020-05-03
- The Washington Post, 2016, *Before 'fake news', there was Soviet 'disinformation'*. Läst: 2020-05-10 Länk:
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/26/before-fake-news-there-was-soviet-disinformation/>
- Urbinati, Nadia, 2014, *Democracy Disfigured: Opinion, Truth and the People*, Harvard University Press. [Elektronisk] Läst: 2020-05-13. Länk:
<https://www.jstor.org/stable/j.ctt6wpndf>
- X, 1947, The Sources of Soviet Conduct, *Foreign Affairs* 25, no. s. 566-582. [Elektronisk] Läst: 2020-05-08 Länk:
https://www.cvce.eu/en/obj/the_sources_of_soviet_conduct_from_foreign_affairs_july_1947-en-a0f03730-dde8-4f06-a6ed-d740770dc423.html